

Yhteiskuntasopimukset pähkinäkuoressa

[Tieteen termipankki](#)¹

[Tieteen termipankki](#)²

Ihminen luonnostaan häikäilemätön – *luonnontilassa* ilmenee (hypoteettinen) ”kaikkien sota kaikkia vastaan” → ilman lakeja ja sääntöjä sekä niitä valvovaa *absoluuttista suvereenia* (eli ehdotonta ja rajoittamatonta). Näin luopumalla osin vapaudestaan (luovuttamalla vallan suvereenille (valtiolle)) saadaan järjestystä yhteiskuntaan, mikä hyödyttää kaikkia. Egoististen yksilöiden rationaalisuus johtaa moraalisosopimukseen, koska muuten jokainen voi olla vihollinen.

Thomas Hobbes (1588-1697), *Leviathan*.

Ihmiset luonnostaan rationaalisia ja hyveellisiä ja tasa-arvoisia vaikkakin heidän kykynsä vaihtelevat (*luonnontilassa luonnollinen laki (natural law)* eli moraaliperiaatteet sitovat kaikkia). Ristiriitatilanteissa toiset voimakkaampia, joten tasa-arvoisuus ei toteudu → yhteiskuntien järjestäytyminen ja yhteiskuntasopimukset, jolloin ihmiset valmiita luopumaan joistain oikeuksistaan saadakseen vakaat yhteiskuntaolot ja puolueettoman oikeuslaitoksen. Yhteiskuntasopimus siis turvaa luonnonoikeudet. Kansalaisten perusoikeudet ovat *oikeus elämään, vapauteen, terveyteen ja omaisuuteen, ja hallintovalta*, joka ei näitä noudata, on oikeutettua vaihtaa (esim. kapinan avulla).

John Locke (1632-1704), *Tutkielma hallitusvallasta (Two Treatises of Government)*.

Ihminen irtautunut luonnontilasta ja siksi olemme toisillemme pahoja → siis: ”*Takaisin luontoon*”, jolloin kykenemme sopuisaan yhteiseloön. *Yhteiskuntasopimus* solmitaan kaikkien vapauden turvaamiseksi – kaikkien kannattaa alistua *yleistahtoon* (Kaikkien yhdessä muodostama sitova näkemys parhaista laeista ja yhteiskunnan säännöistä; Yleistahtoon perustuvat yhteiskunnat välttävät absoluuttisen hallitsijan mielivaltaisuuden).

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), *Tutkielma ihmisten välisen eriarvoisuuden alkuperästä ja perusteista ja Yhteiskuntasopimuksesta*.

Rationaaliset ihmiset kykenevät solmimaan sopimuksia, joiden seurauksena yhteisön elämästä tulee ennakoitua ja turvallista, kun on oletettavaa, että kaikki noudattavat sovittuja moraalisia normeja.

Yhteiskuntasopimusteorioita voidaan kritisoida *historiattomuudesta*.

Yhteiskunta on historian tuote. Luonnontila ja yhteiskuntasopimuksen solmiminen ovat ajatusleikkejä, eivätkä kuvaa oikein historiallista kehitystä.

- Yhteiskunta ei synny tyhjiössä vaan *historiallisen kehityksen kautta*.
- Filosofit **G. W. F. Hegel** (1770–1831) ja **Karl Marx** (1818–1883) ajattelivat kehityksen tapahtuvan **dialektisesti**.
- **teesi** → **antiteesi** → **synteesi**
- Kehitys ei ole suoraviivaista vaan etenee ristiriitojen kautta.
- Millaisten ristiriitojen?
 - Hegel: **henkisten**, esim. aatteet, taiteet ja uskonto
 - Marx: **materiaalisten**, esim. tuotantotavat ja omistussuhteet

1900-luvun modernit yhteiskuntasopimusteoriat:

Oikeudenmukaisuusteoria (1971, John Rawls 1921-2002). Yhteiskuntafilosofi. Vapaus- ja ero- ja mahdollisuuksien periaatteet: kaikille yksilöille taattava maksimaalisesti *vapautta* (*vapauseriaate*), kun se ei rajoita muiden vapautta (*liberalismi*); vain sellaiset taloudelliset *erot* ovat hyväksyttäviä, jotka parantavat heikommassa asemassa olevien tilannetta (*eroperiaate*); kaikille reilut mahdollisuudet saavuttaa yhteiskunnallisia asemia (*Mahdollisuuksien periaate*). → *Tietämättömyyden verho*: ihmiset sopivat moraalinormeista ikään kuin tietämättöminä siitä, mihin yhteiskuntaluokkaan (sosioekonomiseen asemaan) he kuuluvat → johtaa kaikkia ajatellen parhaaseen mahdolliseen ratkaisuun

Oikeuspositivismi: oikeudet muodostuvat ihmisten ja yhteiskuntien välisistä sopimuksista, esim. ihmisoikeussopimukset. Ne siis myös muuttuvat ajassa. Toisaalta, miksi niistä kannattaisi silloin edes pitää kiinni, kun ne eivät sovi jonkun sopimuksen tekijän intresseihin?